

KULTÚRA

ROČNÍK XIV. – č. 10

DVOJTÝŽDENNÍK ZÁVISLÝ OD ETIKY

18. MÁJA 2011

Vydáva Factum bonum, s. r. o. • Šéfredaktor Teodor Križka • Redakcia: Sološnická 41, 841 04 Bratislava, Mobil: 0903 846 313 • e-mail: redakcia@kultura-fb.sk • Cena 1,20€

asi

*v okrúhlym tele
hrkotali anonymné
vajíčka*

*sny mi písali
ceruzkou
do lona*

*nestále chvíle
páchli morskou
vodou*

*začala som sa obávať
že som zvierá*

*asi vtedy som sa
stala človekom*

RUŽENA ŠÍPKOVÁ

Snímka: Evelina Petrenko

A tak nám zabil - koho vlastne? Vieme my vôbec, či to bol Usáma bin Ládín? A ak, kto bol vlastne Usáma bin Ládín? Hovorí nám, že od roku 2001 to bol terorista číslo jeden, na vrub ktorého sa pripísala potreba útokov na zaostály a negramotný Afganistan, hoci - čuduj sa svete - na oficiálnom zozname jeho zločinov nebol práve ten spúšťač, teda útok na newyorské dvojčiky. Zaujímavé je tiež, že vypátrať Usámu trvalo najmocnejším rozviedkam sveta desať rokov, hoci podivná televízia Al-Džazíra so železnou pravidelnosťou vysielala jeho hrozby Západu. Zvláštne je i to, že nám médiá ukázali niekoľko portrétov rozličných mužov s bradou, hoci ich podobnosť mohla pomýliť ozaj iba povrchného diváka. Po týchto záberoch zvyčajne púšťali krátky šot, ako zopár šialen-

Paralelné svety

TEODOR KRIŽKA

cov behá v púšti s flintičkami do kruhu, a nazývali to cvičením al-Kájdy.

Ale čo už, fabulátori novodobých mýtov sa ani nemusí namáhať. Dnešný „ekonomický živočích“, ktorý sleduje správy alebo číta noviny pri večeri s dobre vychladeným pivom, už dávno má otupenú citlivosť na utrpenie iných, tobôž na to, aby si namáhal tukom upchaté mozgové cievy úvahami nad pravosťou či falošnosťou informácií.

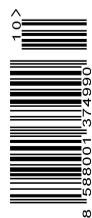
Naostatok Usámu vypátrali a údajne zabil rovno pod nosom, v štáte, ktorý je ich spojenec a s požehnaním USA vlastní jadrové zbrane. Ukázali nám v tejto súvislosti aj najdemokratickejšieho amerického prezidenta, ako mrhá svoj drahocenný čas a sleduje vraždu v priamom prenose, hoci neskôr vysvitá, že z trištvrté hodiny onoho prenosu mu chýbalo celých dvadsaťpäť minút - údajne kvôli výpadku signálu.

Približne v tom istom období ako údajný Usáma zahynul po leteckom útoku NATO syn a niekoľko vnúčat Muammara Kaddáfího v Líbyi. V priamom prenose v tie isté dni svet videl aj svadbu potenciálneho britského panovníka, nehovoriac o iných rozptýleniach ľudových más lokálneho charakteru, no globálnej proveniencie. Veď masy si zábavu zaslúžia. Nakoniec, platia si ju sami rovnako, ako platia vyčítanie vojnychtivej luzy.

Nebudem rozoberať obľudnosť postupu americkej administratívy, ktorá si celý útok na bin Ládina pozerala v priamom prenose. Na priame prenosy z vojen sme si už zvykli dávno, ešte počas iracko-kuvajtského konfliktu, keď CNN prenášala do celého sveta z budovy hotela letecké ostreľovanie Bagdadu.

(Pokračovanie na 2. strane)

www.kultura-fb.sk

E. K. I. A. - pohrebná služba EX LEGE, EX LEX či EX OFFO?

Trvalo to do 20. storočia, kým z medzinárodného práva bol odstránený atavizmus „útrpného práva“ a atavizmus „verejných poprav“. Bohužiaľ, toto vylúčenie nie je všeobecne platné a jeho modifikačné podoby ostali aj v čínskom práve (verejných poprav) aj v americkom práve (exterritoriálne väznice, útrpné procedúry so „sterilnými ihlami“ či „dusením vodou“), a aj v moslimskom práve Šaria („stínanie končatín“ a pod.).

No vznikajú aj inovačné atavizmy, ako napríklad „on line pozorovanie“ organizovanej popravy - napríklad tzv. E. K. I. A. (enemy killed in action - „nepriateľ zabitý v akcii“).

Našťastie, Obama zakázal uverejnenie fotografie tváre Usámu bin Ládina po poprave guľkou nad oko.

Ale svet obletela kolektívna fotka top esteblišmentu supervelmoci z pivničných priestorov Bieleho domu, kde bolo organizované komorné sledovanie trestnej výpravy a popravy „svetového teroristu number one“ bin Ládina. Za pohľadujúcu okolnosť tejto snímky mocných slúži jednak „vážnosť“ tváre zúčastnených pozorovateľov, ale najmä úžas v tvári Hillary Clintonovej. Žiadna slovná ekvilibratika ideológa moslimského terorizmu neospravedlní teroristické zverstvo. Avšak on line riadená poprava s exkluzívnym obecnstvom v protijadrovom suteréne Bieleho domu nie je len výrazom odhodlania „potrestať hlavného vinníka“, ale aj výrazom poli-

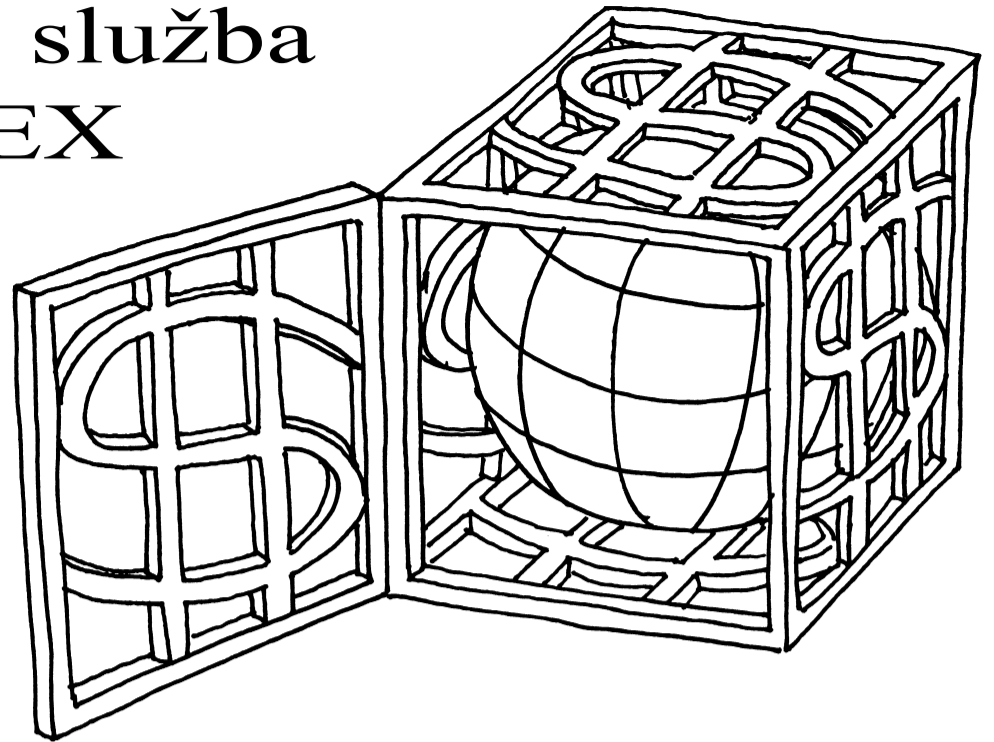
tického marketingu zvýšiť politický rejting Obama u frustrovanej americkej verejnosti.

V právnej praxi sa dôsledne dbalo na rozlíšenie, či opatrenie je „ex lege“ (zo zákona), „ex lex“ (mimo zákona), alebo „ex offio“ (z oficiálnej moci). Nuž treba povedať, že rozhrania medzi týmito troma eventualitami právneho zaradenia sú mimoriadne nezreteľné a ošemetné.

Vo svetových médiách sa ozývajú aj vedecokoprávne, aj politické aj eticko-mravné authority, ktoré vyjadrujú viac rozpakov a výhrad ako oslavných potľapkávaní.

Nečudo, veď takéto „on line popravy“ zosilňujú vo svete zmietanom ťažkou spoločenskopolitickou a sociálno-ekonomickou i mravnou krízou nežiaduce precedensy. Aj rýchly „pohreb do vln mora“, aj chúlťosť pôsobenia „osobitného komanda“ supervelmoci na území svojho spojenca (Pakistanu), prináša záľahu pochybností. Je síce pravda, že všetky štátne moci vykonávajú mnohé svoje úkony na rozhraní zákona, lebo svoje ospravedlnenie nachádzajú len v cynickom „sociálnom darvinizme“. Všetky tieto rozhodnutia sú totiž neospravedlniteľné mravnými zákonmi ľudskosti a vôbec nevytesňujú praktiky terorizmu. Naopak, vytvárajú pre nich nové dôvody, novú energiu nenávisti a zloby a nové „choré projekty“ „plánovaných teroristických odplát“.

Z behaviorálnej psychológie a sociológie

SVET V (DOLÁROVEJ) KOCKE

vieme, že „záporné emócie“ sa ľahšie vybudzujú a uvoľňujú erupcie živočíšnych brutalít, ktoré ohrozujú tento krehký a globálnou krízou zmietaný svet.

Pokúsme sa v sebe mobilizovať naše skromné zásoby pozitívnych energií, ktoré v nás vykuľtivovala kresťanská dvojtisícročná skúsenosť premáhania zla dobrom. Upozorňujeme mocných tohto sveta, aby sa vrátili k „technologickým mäkkej moci“. Nezabúdajme, že radikáli a extrémisti zo všetkých táborov vlastne vytvárajú

typologickú alianciu násilných činov a teda sú si navzájom viac spojencami než protivníkmi Zla. Musíme obnoviť aktivizmus „mierotvorcov“ („holubov“) a pomáhať vytláčať „jastrabov“. Ak necháme priestor pre radikálov, tak svetová kríza prerastie do nekontrolovateľných priebehov. Vráťme sa ku kultivačnej sile kresťanských tradícií, ktoré sú najúčinnjšou formou ochrany proti barbárii odvodovateľov sily.

AUGUSTÍN MARIÁN HÚSKA
Kresba: Andrej Mišanek

Autori knihy „Drucker na každý deň“ vyslovujú názor, že „od dob veľkej hospodárskej krízy sa považuje nezamestnanosť ako za endemicckú, tak i za najnebezpečnejšiu chorobu modernej spoločnosti a ekonomiky“ (2, s. 201).

Pozrime sa teda z tohto hľadiska na vývoj nezamestnanosti na Slovensku v porovnaní so svetom v období rokov 2005 - 2010.

Rýchly ekonomický rast Slovenska v roku 2004 a následne aj v roku 2005 sa odzrkadlil v tvorbe nových pracovných miest. Podľa Štatistického úradu pracovalo v roku 2004 2 177 400 a v druhom kvartáli 2005 2 196 800 ľudí.

Súčasnne klesla nezamestnanosť. Podľa výberového zisťovania pracovných síl bolo bez práce v druhom štvrtroku 2005 až 425,3 tisíc, t.j. 16,2% osôb produktívneho veku. V rovnakom období roku 2004 predstavovala nezamestnanosť 18,5 %. Slovensko malo v EÚ druhú najvyššiu priečku.

Ekonomovia očakávali, že v nasledujúcich dvoch, resp. troch rokoch bude rast zamestnanosti pokračovať a naopak, nezamestnanosť klesať. O nové pracovné miesta sa mali postarať predovšetkým zahraniční investori.

Miera nezamestnanosti v štvrtom kvartáli 2005 poklesla na 15,3% a v prvom kvartáli 2006 na 14,9%, čo bola úroveň, ktorá sa dosiahla prvýkrát od roku 1999. Tieto údaje vykazoval Štatistický úrad o nezamestnanosti prostredníctvom štatistického prieskumu.

Na základe metodiky Eurostatu mali sme mieru zamestnanosti v roku 2005 57,7%. Spomedzi našich susedov bolo to druhé miesto za Českom, ktoré malo zamestnanosť 64,8%. Podľa tej istej metodiky bola miera nezamestnanosti Slovenska v roku 2005 16,3%, čiže boli sme takisto na druhom mieste, t.j. za Poľskom s mierou 17,7%. V druhom kvartáli 2006 klesla naša nezamestnanosť na 13,5%, čiže na sedemročné minimum roka 1994.

Údaje potvrdzujú, že Slovensko neustále zápasilo s vysokou nezamestnanosťou, najmä dlhodobou, na ktorú nás upozorňovali ako na najväčší ekonomický problém i medzinárodné inštitúcie.

Podľa Eurostatu predstavovala miera nezamestnanosti v 27 člennej Európskej únii v novembri 2007 6,9%, keď bez práce bolo 16,4 milióna ľudí. V me-

zdročnom porovnaní táto mierne klesla, keď v roku 2006 dosahovala 7,7%, t.j. 18,3 milióna ľudí. V eurozóne činila v novembri uvedeného roka 7,2%.

Najvyššiu nezamestnanosť v Európskej únii evidovalo v novembri 2007 Slovensko (11%), pritom druhé miesto patrilo Poľsku (8,5%). Najnižšiu mieru nezamestnanosti zaznamenalo Holand-

MIKULÁŠ SEDLÁK

Nezamestnanosť - najpálčivejší problém trhového hospodárstva

sko (2,9%) a Dánsko (3,2%). Česko malo 4,8% a Maďarsko 7,3%.

Nezamestnanosť Slovenska v roku 2008 klesla. V druhom kvartáli dosiahla 10,1%. Jej priemerná úroveň za rok bola 9,4%.

Koncom roka 2008 pribúdali podniky, ktoré sa sťažovali na to, že im ubúdali zákazky, a že museli začať prepúšťať ľudí. Hospodárska kríza rýchlo zastierala roky pozitívneho vývoja v nezamestnanosti.

Nezamestnanosť v roku 2009 prudko rástla. Už prvý mesiac v roku 2009 prichádzali ľudia o prácu. Prepúšťanie zamestnancov sa zrýchľovalo. Nezamestnanosť sa šplhala k starým hodnotám. Vzrástla vo všetkých okresoch.

V roku 2009 padla psychologická hranica nezamestnanosti. Podľa Ústredia práce, sociálnych vecí a rodiny dosiahla evidovaná nezamestnanosť ku koncu marca 2009 10,33%. Oproti rovnakému obdobiu pred krízou bolo v marci 2009 viac o takmer 76 tisíc disponibilných uchádzačov o zamestnanie. Znamenalo to zvýšenie počtu nezamestnaných na 274 tisíc, čiže bezmála o dve pätiny.

Najvyššia, t.j. tridsaťpercentná nezamestnanosť existovala v okresoch Rimavská Sobota a Revúca. Z krajov boli na čele Banskobystrický, Prešovský a Košický kraj.

Miera nezamestnanosti eurozóny v marci 2009 bola 9,1%. Vyššiu mieru ako Slovensko mali Španielsko, Litva a Lotyšsko.

Ku koncu júna 2009 sa dostala u nás nezamestnanosť na rekordných 11,81%. Počet ľudí bez práce predstavoval 313 076, čo bola najvyššia úroveň od januára 2006. V júli 2009 evidovali úrady práce 12,07% nezamestnaných. (5)

Ďalší pád slovenskej ekonomiky v treťom štvrtroku 2009 ťahal so sebou do mínusu i zamestnanosť, ktorá sa re-

stupovali k niektorým opatreniam, najmä nie k zvyšovaniu minimálnej mzdy, ktorá rast nezamestnanosti viac podporí. (1)

Hoci naša ekonomika v prvom štvrtroku 2010 vzrástla, rástla aj nezamestnanosť, ktorá sa vyšplhala na 15,1% a bez práce bolo cez 400 tisíc ľudí. Bolo to o 130 tisíc viac ako minulý rok. Ekonomo-

via sa pritom vyslovovali, že nezamestnanosť sa stabilizovala. Medzi prvým a druhým štvrtkom nezamestnanosť dokonca klesla z 15,1% na 14,4%. ()

Počet nezamestnaných stúpol postupne takmer vo všetkých krajinách Európskej únie. (7)

V eurozóne dosiahla v apríli 2010 rekordných 10,1% a bojovali s ňou všetky krajiny. Bola to najvyššia miera od roku 1999, keď sa zaviedlo euro.

V EÚ 27 bola nezamestnanosť v apríli 2010 9,7%. Medziročne pribudlo v únii celkovo takmer dva a pol milióna nezamestnaných, z toho asi polovica v eurozóne.

Najvyššiu nezamestnanosť mali už vyše pol roka Lotyš s 22,5 percentami. Na druhom mieste sa dlhodobo držali Španieli s 19,7-percentnou nezamestnanosťou. Podľa Eurostatu bolo Slovensko po Litve (17,4%) piate so 14,1%-tnou nezamestnanosťou. Najmenej nezamestnaných malo Holandsko a Rakúsko, keď v apríli 2010 nedosiahla ich miera ani päť percent. (4)

Podľa porovnania nezamestnanosti Forbesu z r. 2009 patrila nám siedma priečka. Zvýšenie rastu nezamestnanosti odborníci pripisovali popri kríze aj zhoršeniu podnikateľskej klímy na Slovensku. Vychádzali z toho, že čím menej sa podniká, tým menej pracovných miest vzniká.

Z údajov štatistického úradu Európskej únie Eurostat vyplýva to, že miera nezamestnanosti na Slovensku v júli

2010 mierne vzrástla z júnových 14,9% na 15,0%. Medziročne vyskočila oproti júlu predošlého roka z 12,2%. V celej EÚ rovnako ako v eurozóne nezamestnanosť v júli 2010 v porovnaní s júnom tohto roka bola na 10,0%, resp. na 9,6%.

Najvyššiu nezamestnanosť v únii malo v júli 2010 Španielsko (20,3%), za ktorým sledovalo Lotyšsko (20,1%). Nezamestnanosť na Slovensku bola v poradí piata (15,0%). Najnižšiu malo Rakúsko (3,8%).

Podľa Ústredia práce, sociálnych vecí a rodiny z 20-teho septembra 2010 miera nezamestnanosti na Slovensku v auguste klesla na ročné minimum 12,19%. Počet ľudí, ktorí mohli nastúpiť do zamestnania, sa znížil na 327 467. V septembri tohto roka ich počet však stúpol na 377 tisíc. Z nich 182 011 nezamestnaných si nevedelo nájsť prácu dlhšie ako rok. Analytici zároveň predpokladali, že evidovaná miera nezamestnanosti sa pod hladinu 12 percent od konca roka 2010 nedostane.

Príležitosť pre prácu absolventov škôl bola v roku 2010 najhoršia za posledných osem rokov. V septembri 2010 bolo bez práce 35 285 absolventov, z toho 6 479 z vysokých škôl, kým ich počet roku 2004 činil 26 324. Najnižší počet bol roku 2007, t.j. 19 134 absolventov. (6)

Nielen názory odborníkov, ale aj prieskum eurobarometra ukazuje, že občania EÚ pokladajú nezamestnanosť za najpálčivejší problém. Počet ľudí bez práce je podľa Európanov stále vážnou otázkou v jednotlivých krajinách. Až 48 percent ľudí v únii označilo nezamestnanosť za najväčšie zlo svojich štátov. Na Slovensku je strach z nej ešte citelnejší. Ako najväčší problém v krajine vníma nezamestnanosť 64%. Až 91% ľudí u nás označilo situáciu v tejto oblasti za „úplne zlú“, kým v únii to bolo 83% ľudí. (3)

LITERATÚRA

1. Boldocká, S.: *Sme na čele. V raste nezamestnanosti. Bratislava: Hospodárske noviny, 30. 3. 2010.*
2. Drucker, P.F.; Maciariello, J.: *Drucker na každý deň. Praha: Management Press, 2009.*
3. Folentová, V.: *Máme najnižšiu schopnosť konkurovať. Bratislava: SME, 10. 9. 2010.*
4. Jančík, L.: *Ekonomike tieni nezamestnanosť. Bratislava: SME, 5. 6. 2010.*
5. Krajanová, D.: *Fico regióny nevyrovnal. Bratislava: SME, 2.7.2010.*
6. Pejko, M.: *Po škole? Šanca na prácu je 1 k 25. Bratislava: Hospodárske noviny, 20. 10. 2010.*
7. Rybárová, E.: *Bez práce je čoraz viac Európanov. Bratislava: SME, 5. 6. 2010.*

Kresťanskí muži by nemali podliehať v boji panike z trojakého dôvodu: z teologického, pretože presne vedia, čo ich čaká v boji, či v pokoji - telo (smrť a vzkriesenie na konci vekov) a dušu (večný život); z estetického, pretože pohľad na vydeseného bojovníka a nízku smrť je zahabujúci, a zo strategického, pretože panika v boji vedie k chaosu a porážke.

Žiadny boj nie je definitívne stratený, ak víťazstvo nie je z tohto sveta. Zúfalstvo z porážky časnej nie je namieste u tých, čo si majú byť istí triumfom v Nekonečne.

Ešte demoralizujúcejšie a dodajme, že aj naivnejšie, by však pôsobil defetizmus v prípade, keď ide o strach z nepriateľa, ktorý vrhá obrovský tieň na stenu Sveta len vďaka malosti a úbohosti lampášika svojej trpasličej idey, držanej nízko pri zemi. Svetielko z bahených plynov hedonizmu, sprostej pažravosti a absencie akýchkoľvek ideálov, držané a blikotajúce v rovine rozkroku, tu svieti - aj z pohľadu ľudských dejín a nieto ešte Večnosti - tak krátko, že jeho veľkoho hlásané úspechy a sebaistota by mali budiť skôr zhovievavý úsmev ako paniku. Víťazstvo liberálnej demokracie, založenej na pritakávaní najnižším pudom zvierat v človeku (lebo to je jej pravá podstata, vyjavovaná postupne, zbavovaním sa kompromisov so silami minulosti) je niečo také krátkodobé a efemérne, že skôr než na žiaľ je na radosť tento stav, v ktorom sa v plnej priezračnosti vystrkujú duchovná spoza opony a ukazujú svoju pravú tvár. Veď kto by ešte dnes napríklad spájal slovo Holandsko s kakaom a tulipánmi, keď nás hneď napadnú pedofili, imigranti a rozklad. No nie je to nádherný pocit vidieť jasne a nezastrene? A aká to radosť pre hospodára, ktorý raz bude musieť púcať tento chlieb, vidieť ako sa plevy samé zhromažďujú na jednu kopu a šetria tak prácu a námahu pri ich vyhľadávaní po kútoch neosvetlených!

Mnohí zúfalcí však nevidia za hnojové hory. Neveria, že slnko vychádza každý deň a že čaro súmraku netrvá večne. A že každé zacvrlikanie hmyzu, ktoré pôsobilo desivo v tme, bude na smiech pod paľbou lúčov nového dňa, keď sa ukáže, že na potkany stačí aj dobre rozparádená babka s metlou - také sú vo svojej podstate zbabelé a úbohé.

To všetko im znie ako hudba z vesmíru, vzdialená a nereálna.

V skutočnosti však netreba byť ani fantasmom, ani jasnovidcom, aby sme nahliadli a dovideli na neslávne konce demo-liberálneho kultúrneho impéria. V jeho triumfe je ukrytý jeho zánik a jeho rozmach sa má k rakovine ako k rodnej sestre.

Po všetky časy, čo si ľudstvo pamätá - a máme dobrý dôvod sa domnievať, že ešte aj v tých, kam pamätá nesiahá - sa vedelo či aspoň tušilo, že ľudské pudy a vášne pôsobia deštruktívne na osoby, rodiny a spoločnosti. A to nielen vtedy, ak sú nehatané, ale aj vo forme ujarmenej a kultivovanej. Nejde tu len o etickú stránku vecí. Z praktických dôvodov sa vedelo, že sexuálne pohlúzenie a triezvy úsudok; že hlad vháňa človeka do šialenstva, v ktorom je schopný čohokoľvek; že zúrivosť otca dokáže vyhubiť celú rodinu,

náčelníkova i celý kmeň; že lenivosť prináša v konečnom dôsledku smrť a slabosť atď. atď. Príklady by sa dali všíť a všíť až do úmoru a nič by tak nepobavilo človeka minulosti ako práve toto sumarizovanie, ktoré by mu pripadalo banálne a zbytočné, pretože to predsa vedeli všetci, dokonca aj vtedy, keď sa podľa toho neriadili. Konečným efektom takýchto podľahnutí bol zánik. Jedinca aj spoločnosti.

To bola hrozba, ktorá formovala. To bola červená niť, vinúca sa zákonníkmi po tisícročia. Ešte aj starý Rím v čase rozkladu si potrpel na ospevovanie starých cností.

Len dnešná liberálna pakultúra im nie a nie prísť na chuť.

A čo vlastne chce, táto pakultúrka? - opýtal by sa udivene atavistický predsvietenský hulvát, ak by sa tu odrazu zmaterializoval. Chce zdochnúť?

Všetko nasvedčuje tomu, že áno. Každopádne pre to všetko aj robí. Pestuje si zdegenerovaných zbabelcov, neschopných nielenže plniť svoje povinnosti, ale ani brániť svoje práva. Chová sexuálne vyčerpané individua, trpiace obsesiou ukájať svoje pudy za každú cenu aj v prípade, že následkom je totálny úbytok energie a vôle, prípadne smrť. Podporuje hedonistickú žravosť a nenásytosť v pomere k potravínám aj veciam, povzbudzuje k lenivosti a povaľáčstvu, otupuje bojové reflexy a ospevuje perverznosť, abnormalitu a nervovú predráženosť ako vrcholy poézie a krásy.

Je zbytočné pokračovať. Všetci vieme, kde nás tlačí topánka.

Že liberálna demokracia speje k zániku mil'ovými krokmi, je očividné. Očakávať od najmladšej a zároveň najzdegenerovanejšej európskej generácie, že pôjde za ňu krvácať, je zároveň neskonale naivné. Úpadková moc si vypestovala vlastných ľahostajných hrobárov. Každý, kto im zabezpečí možnosť mať mobil prisatý k uchu čo najdlhšie, bude pre nich poloboh. K tomu mnoho tej najprimitívnejšej zábavy, ktorá na seba dnes zobrala názov „kultúrne vyžitie“, čo je presné - a už je raj na svete.

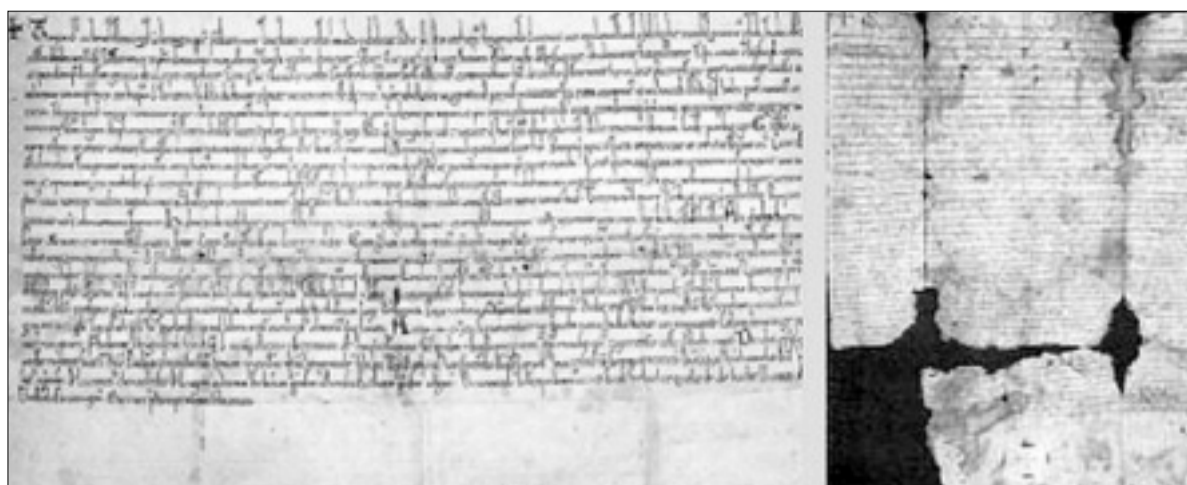
Kto by tu ešte rozprával o nejakom odriekaní? Snáď len bankové úradnícke kopyto o sporení a následnom splácaní hypoték, jediného bremena, ktoré liberálna demokracia s mimoriadnou láskou kladie na svoje ovečky. Pre ich najvyššie dobro, samozrejme.

S takýmto ľudským materiálom sa nedá dosiahnuť nič. Treba len vyliezť na skalu a pozeráť sa na prichádzajúce vlny, ktoré ich zaplavia.

Keď vody opadnú (a ony opadnú, pretože kobyľky potrebujú pole - ak nie je, odtiahnu!) a dvere archy sa otvoria, naše deti, tvrdšie a zocelenejšie ako my, zostúpia do dolín, odpracujú smeti a začnú stavať chrámy z kameňov. Pri ich masívnych múroch, s okienkami pripomínajúcimi strieľne, sa budú váľať zvyšky komického sklobetónu.

Netreba hneď fantazirovať o konci sveta. Civilizácie stúpajú a klesajú ako koníky na kolotoči a čas, keď sa kolotoč zastaví, pozná len Boh. Každé uvažovanie o prežití a budúcnosti má zmysel len v rovine tejto nevedomosti. Kým anjeli netrúbia záverečnú, je zbytočné hádzať flintu do žita.

BRANISLAV MICHALKA
Prevzaté z www.sacrumimperium.blogspot.com

Slovenské skvosty európskeho významu

Deväťsto rokov Zoborských listín 1111 a 1113

Prvá zo Zoborských listín je napísaná (1111). Budeme čoskoro oslavovať 900. rokov jej vzniku. Na ňu nadväzuje druhá Zoborská listina z roku 1113, ktorá je súpisom majetkov Zoborského kláštora. Uvádžajú sa v nej názvy niekoľkých desiatok obcí alebo len ich častí a pozemkov, ktoré sa územne nachádzali medzi Dunajom a Trenčinom a Turcom, lebo patrili Zoborskému opátstvu. V týchto vzácných a historicky jedinečných listinách pre územie Slovenska nájdeme aj názvy obcí a osád, ktoré s majetkami opátstva susedili. Listina z roku 1111 sa týka majetkového sporu Godefreda, opáta Zoborského kláštora svätého Hypolita, s kráľovskými vyberačmi cla a mýta, ktorí sa nazývali kalízovia, osobitne s kapitánom Nitrianskeho hradu Porkom, jeho zástupcom Etejom a ich pomocníkmi z nitrianskej posádky Markom a Margiugom. Kalízovia neuznávali nárok opátstva na tretinu peňažných príjmov z mýtnych poplatkov v Nitre, v Dvoroch a v Trenčíne aj poplatkov vybraných na brodách cez Váh. Tieto príjmy benediktínskeho kláštora na Zobore začiatkom 11. storočia daroval uhorský kráľ Štefan I., ktorý vládol v rokoch 997 - 1038. Tak ako niektorí poddaní opátstva, ktorí sa vyhlásili za slobodných, využili zmätok, ktorý priniesli vojny. České knieža Svätopluk v jeseni 1108 prepadol Slovensko a jeho mladší brat, moravské knieža Oto zopakoval vojenský útok na územie Slovenska vo februári 1109. Spustošil okolie Nitre, vyraboval ju a vypálil, ale hrad nedobyl. Spor medzi opátom Godefredom a kalízmi (vyberači cla a mýta) sa riešil v nitrianskej hradnej katedrále prísahou svedkov pred ostrihomským arcibiskupom Vavrincom a kráľovským splnomocnencom (pristaldom) Batonom. V prospech zoborského kláštora svedčili dve skupiny svedkov, obyvatelia Nitre a jej okolia. V prvej skupine boli najstarší svedkovia, ktorí žili v období medzi vládou Štefana I. a rokom 1111: Una, Bača, Deda, Kača, Penet, Sejun, Martin, syn Markov, Peter, Kup, Zbyša, Figa, Peregrin. V druhej skupine bolo zase 11 svedkov, ktorí mohli hodnoverne potvrdiť právo Zoborského kláštora na majetky a peňažné príjmy: Mojžiš, Lambert, Willerm, Vavrinec Godefred, Martin, syn presbytera Mateja, Mikuláš, Hektor, Daniel, Poško, Jaroslav.

V listine je 30 mien, z ktorých má väčšina slovenský pôvod! Una, Deda, Kača, Sejun a ďalšie, čo dokazuje, že Nitra bola v 11. a 12. storočí mestom, v ktorom významne dominovalo slovenské národné etnikum. Hovorí o tom, že Godefred bol opátom a splnomocnen-

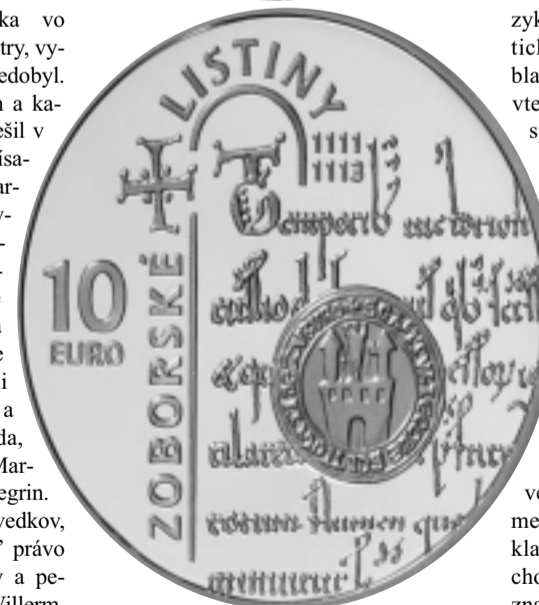
com uhorského kráľa Kolomana bol Baton, ktorého kráľ poveril spor vyriešiť. V listine nájdeme aj mená popredných obyvateľov mesta, svetských aj cirkevných hodnostárov. Nájdeme tam nitrianskeho župana Mojžiša a i bývalých dlhšie pôsobiacich županov Unu, ktorého predchodcom bol Bača. Listina spomína aj najstaršieho nitrianskeho župana Bukvena.

Zo Zoborskej listiny spoznáваме aj meno nitrianskeho richtára a trhového sudcu Peregrina, ktorý je najstarším známym richtárom v Nitre aj na celom území Slovenska. Nitrania mu na slávu mesta odhalili roku 2006 pamätnú tabuľu. Dekanom

nitrianskej Kapituly sv. Emeráma bol Lambert, kanonikmi boli Daniel a Poška, predstaveným kapitulskej školy bol gramatik Willerm - Willermus gramaticus, presbytermi boli Vavrinec a Godefred, kanonici Mikuláš, Hektor, Daniel a Jaroslav, ktorý bol synom pristalda Batona. Prvá Zoborská listina dokladá, že Nitra bola začiatkom 12. storočia sídlom komitátu, Zoborského benediktínskeho kláštora svätého Hypolita a prvej kapitulskej školy na území Slovenska. Zároveň bola sídlom kalízov, ktorí sa dobre vyznali vo finančníctve, preto boli ako kráľovskí úradníci poverení vyberaním cla a mýta. Kráľovskí úradníci mohli sídlieť iba vo významných mestách, teda Nitra patrila medzi tie vyvolené. Zoborská listina nám predkladá aj ďalšie cenné údaje, aby sme spoznali pomery v meste a predstavu ako to bolo na Slovensku. Je dokladom, že po zániku Nitrianskeho biskupstva v 11. storočí Nitrianska kapitula aj Zoborský kláštor prebrali organizáciu kresťanského života a cirkevné záležitosti v celej oblasti Nitre. Umožňuje posúdiť dĺžku života nitrianskych obyvateľov. Dvaja spomínaní svedkovia Una a Kača mali v tom čase 80 rokov, dlhovekosť teda nebola výnimočná. Ani v jednej zoborskej listine sa nespomína súdoby nitriansky biskup.

Zoborská listina je pôvodným najstarším písomným dokumentom na území celého Slovenska, ktorý sa zachoval v origináli. Obe Zoborské listiny: prvá (1111) aj druhá (1113) sú uložené v archíve Nitrianskeho biskupstva. Text je napísaný v latinskom jazyku kaligrafickým písmom diplomatickej miniskuly na pergamenovej blane. Je dokladom o formálnej stránke vtedajších písomností, o štýle zápisu, spôsobe vyjadrovania sa i pečatenia. Obsahuje viac než 500 slov zapísaných do 21 riadkov na šírku listu.

Na štylizácii textu sa podieľal opäť Godefred a jej pisateľom mohol byť Willermus. Zároveň je to právne svedectvo o majetkových právach Zoborského kláštora a prvým napísaným rozsudkom v mnohonárodnom Uhorsku. Potvrďuje mestský charakter Nitre v 11. a 12. storočí a jej politické aj spoločenské postavenie. Nitra je jediným slovenským mestom, o ktorom máme priamy doklad, že v ňom žili finančníci a obchodníci, čo znamená, že bola aj významným medzinárodným obchodným strediskom. Obe zoborské listiny vypovedajú o stredovekom živote obyvateľov Slovenska. Považujeme ich za nitrianske aj celoslovenské skvosty európskeho významu a veľkou historickou, zemepisnou aj sociologickou vypovednou hodnotou. Sú učebnicou veľkých dejín slovenského národa.

Slovenská strieborná zberateľská minca
Autori: Mgr. art. Peter Valach
Materiál: Ag 900, Cu 100
Hmotnosť: 18 g
Priemer: 34 mm
Hrana: nápis:
NAJSTARŠIE ZACHOVANÉ
LISTINY NA SLOVENSKU
Výrobca: Mincovňa Kremnica
Rytec: Dalibor Schmidt
Náklad: v bežnom vyhotovení 7 300 ks,
v proof vyhotovení 8 950 ks. Emisia: 16. 3. 2011

Otázka zmyslu písania je otázkou zmyslu života. Na túto otázku, ktorú si v každej etape z rôznych uhlov pohľadu neustále kladieme, dokázali dať odpoveď celým svojím bytím výnimoční ľudia. Takýmto človekom je aj Jan Zahradníček - básnik mimoriadneho diela a mimoriadneho života. Spomeňme z neho len heslovite: narodený v roku 1905 v Masníku v rodine 19-tich detí; dvojnásobný prežíva po páde z pôjdu ťažký úraz; pôvodne určený za krajčira študuje napokon germanistiku a knihovníctvo v Prahe. Bol mimoriadne literárne činný, F. X. Šalda ho nazýva kniežat'om básnikov. Po vykonštruovanom procese za "protištatnú činnosť" v roku 1951 uväznený, prepustený iba na krátko v roku 1956 - aby si pochoval dcéry, ktoré zomreli na otravu hubami. Definitívne ho s podlomeným zdravím prepustili až v roku 1960. O niekoľko mesiacov nato Jan Zahradníček umiera.

To sú však len útržky a len veľmi neobratne vystihnú niečo z básnikovej duše. O tom, aká výnimočná osobnosť to bola, nám svedčia jeho denníky. Nenajdeme v nich ani slovo výčitky, básnik je dokonca za svoj osud vďačný. A len hmlisto si môžeme predstaviť, čo prežíval, keď v nich nachádzame záznamy o úzkosti, zúfaní, či potrebe obrodzenia. "Sú hodnoty s ničím nezmerateľné. O tieto hodnoty sa musím predovšetkým usilovať a potom bude všetko ostatné dobré. Ako v kozmickom priestore zisťujú moderní fyzici vrcholy a hĺbky, to starozákonné a kresťanské hore a dole - čiže koniec einsteinovskej relativite, kde tieto veci nemali zmysel - tak aj v našom životnom priestore začínajú mať čím ďalej tým väčší zmysel viera, nádej a láska, ktoré nehovoria nič tým, ktorí sú mimo. Ale aká hrozná je tá priepasť, ktorá pretína ľudské cesty spájajúce terram fidelium a terram infidelium!"

Jan Zahradníček nám dáva príklad lásky k poézii a prekonávaniu vlastnej slabosti doslova do poslednej chvíle života. Aj napriek ťažkým podmienkam, v ktorých sa po návrate ocitol, sa venuje tvorbe, prekladom a najmä láske - oproti ktorej sa cíti stále úbohým a neprestáva velebiť jej Zdroj. "Treba byť v spojení so Srdcom, ktorého jediným prívlastkom je majestátne infini, vidieť z diaľky do diaľky, tušiť nesmernosť za najmenším úkonom lásky. Ach letnice, letnice, zvony i hromobytia a ohnivý čiary bleskov cez vlhku a plodnú tmú." Zahradníčekov denník sa končí takmer symbolicky zápisom z 28.9.1960 - z dňa svätého Václava, ktorý bol jedným z hlavných motívov jeho tvorby. O týždeň po sviatku patróna svojej zeme mimoriadny český básnik umiera.

Nech je nám jeho dielo memen- tom pre zmysel života a tvorby, ktorý je väčší, než drobné spory, ciele a vidiny mámomyselného jednotlivca či spisovateľskej obce.

A ešte na dôvažok - je dobré pripomenúť si verš Svätováclavského chorálu: ...nedej zahynouti nám ni budocím, svatý Václave! Tieto slová sú aktuálne i dnes, keď nám hrozí smrť duševná. Lebo zo všetkého najviac sa moderná doba snaží o ovládnutie toho, čo je naj-

vzácnejšie a najbohatšie - o ľudskú dušu. Ako to spomína aj sám Zahradníček v eseji Zastavenie, ktorú vám prinášame: "A pretože tých hlasov stále viac ubúda, pretože je život stále viac na všetkých svojich frontoch ohrozovaný ne- životom a ne-bytím, poézia ako podráždená orlica, ktorej berú mláďatá, kričí a tľčie krídlami a bije zobákom, snažiac sa chrániť, čo sa ešte zachrániť dá..."

JAN ZAHRADNÍČEK

Zastavenie

Každému človeku sa raz viac či menej jasnejšie odhalí miesto, na ktoré bol postavený, a uvedomí si, že úlohu, ktorú pred sebou vidí, môže splniť iba on sám. Nie je to domýšľavosť, ak má o sebe takú mienku, ako nie je domýšľavý oráč, keď ráno podíde k úvrati a odhaduje prácu, ktorú treba do večera vykonať; nie je márnivý, keď si povie, že ho v tom diele nemôže nikto zastúpiť, že to čaká len na neho. Z takého vedomia rastie potom zodpovednosť, ktorá mu nedovolí oddávať sa pohodliu a záhaľke.

Mám sa tu spovedať a mal by som teraz skrúšene vyznať, ako veľmi som sa proti tomuto jasnému vedomiu svojho poslania previnil, ako často som uhýnal zo svojej krušnej cesty a ako rád som si hovel v chladivom tieni namiesto toho, aby som sa zaliaty potom v páľave slnka skláňal nad svojím dielom, ako to z pokolenia na pokolenie robili moji sedliacki predkovia. Ale to sú veci, ktoré zostávajú medzi mnou a Bohom, a tiež jedine Bohu z nich budem skladať účty, lebo aj každé naše slovo má svoje miesto a svoj čas, ako všetko v živote a ako napokon aj celý náš život.

Kde je teda miesto a kde čas môjho života? Koľko hodín ukazujem svojím životom na orloji času medzi minulosťou sotva čo známou a budúcnosťou, ktorá môjmu poznaniu uniká? Ale to všetko v celom svojom dosahu a so všetkou podrobnosťou uvidím, až navždy zavriem oči. To budem počuť jasne a zreteľne, až prestanem vnímať hlasy tejto zeme. Skryté súvislosti vystúpia a ja budem žasnúť nad bludnosťou svojich krokov. Zatiaľ len tápavo a neisto odhadujem svoje miesto a svoj čas podľa ľudí, ktorí sú pri mne alebo podľa tých, čo ma o málo predišli. V literárnej histórii sa tomu hovorí problém generačný a básnici, ktorí sa narodili v rovnakej dobe, sa zhľukujú do generačnej skupiny. Ľudia od pera si na nich potom všimajú spoločné znaky a spoločné gestá, ktorými reagujú na svoju dobu, a v ich tvorivom výraze vidia tvár daného času. Nedá sa povedať, do akej miery správne, ale vieme, že trvanie takýchto generačných skupín býva veľmi krátke. Ako básnici dospievajú k svojmu vlastnému vyjadreniu života, vzdialenosti medzi nimi sa zväčšujú a potom už ťahá svoju brázdú každý sám, nestarajúc sa o druhých. Iba v histórii bývajú kvôli prehľadnosti stále začleňovaní do nejakej skupiny. A sú básnici, ktorí nepoznali pri svojom zrode teplo spoločného hniezda. Prišli v dobe, kedy nebolo predpokladov pre vytvorenie generačnej skupiny alebo sa cítili spojení s ľudmi omnoho

staršími alebo dokonca mŕtvymi, o ktorých sa opierali. Takýto osamelci spôsobujú tým, ktorí majú vo všetkom radi poriadok, veľké starosti zaradením a klasifikáciou. Ale oni sami sa takými vecami neznepokojujú, lebo správne vedia, že každý básnik stojí pred svojou úlohou sám a že pomoc, ktorú môže od kohokoľvek prijať, je úmerná len jeho vlastnej sile.

(...) Ale nechcem hovoriť o ná-

zoroch, lebo básnik netvorí z názorov, básnik tvorí zo skúseností, ktoré k týmto názorom vedú, a tak jeho pravým názorom je vlastný verš a nič iné. Môže sa mu stať, že deväťdesiat deväťkrát sa načiahne vedľa alebo netrafi do pravých dverí alebo si nevytiahne výhru, ale po stýkrát sa mu to napokon podarí, a nájde verš, s ktorým sa tak dlho navzájom hľadali a s ktorým si boli navzájom určení už pred stvorením všetkých vecí. Touto jedinou udalosťou je pred ľudmi a pred Bohom ospravedlnených a vyvážených jeho deväťdesiat deväť omylov, týmto nálezom je zaplatené jeho hľadanie. Tým chcem len skromne naznačiť, ako draho sa platí za krásu v umení a že v ňom nie je krásy okrem krásy takto nadobudnutej, že ju teda nie je možné nijako našťudovať alebo ukradnúť. A ten, kto by ju chcel získať lacnejšie, pod rukou, bude veľmi rýchlo pristihnutý pri svojom čine.

A hoci nechcem hovoriť o svojich názoroch, predsa však pridŕžajúc sa svojej básnickej praxe k istým názorom dospievam. A majú pre mňa tú výhodu, že sú moje a že som si ich vydobyl sám. Nie je možné ich nikomu vnucovať, ale je možné sa o ne oprieť. A tak sa snažím zistiť, v akom pomere voči ostatným zločkám ľudskej činnosti stojí poézia a umenie vôbec; ako medzi ne zapadá a čím sa od nich odlišuje. Lebo cítim, že nie som so svojimi veršami sám, že skrze nich sa rozprávam so širšou pospolitosťou; že nimi ako vedením s vyšším či nižším napätím prechádza prúd medzi minulosťou a budúcnosťou. To, čo už bolo, v nich prehovára s tým, čo sa len stane; a medzi tým prítomnosť naplnená dlaním dolieha a dožaduje sa o vyslovenie. Mám pocit, že svojimi veršami niečo upadnuté zdviham, niečo pokrivené napriamujem, niečo rozdelené spájam, niečo ohrozené chránim a niečo zarmútené utešujem. Ak niekoho milujem a oslávim ho svojím slovom, pozdvihujem ho tým trochu zo zeme a ukazujem v blate, z ktorého je uhnetený, odtlačky prstov božích. Nepochybne mu tým pomáham, aj keď on sám o tom nevie a nemá to preňho praktický význam; ako kvetiny a stromy nevedia nič o básnikových slovách, ktoré ich vzývajú, a predsa sú tie slová s nimi, aj v dňoch zlých, aj vo víchrici a mraze.

Ale tým som už naznačil, že poézia nemá sama v sebe cieľ ani métu. Je to iste dcéra kráľovská, slobodná každým svojím činom, ktorá sa nedá ujarmiť, nedá sa uväzniť, nedá sa spútať povrazmi noriem a predpisov. Ba dokonca je slobodná aj vo väzení, aj v putách,

aj na mučidlách - ale čo by bolo z jej slobody, keby neslúžila; čo by bolo z jej sily, keby nechránila; čo z jej krásy, keby svojou žiaru nevrhala aj na tú najobľudnejšiu hrôzu. Poézia teda slúži, ale vedomá si svojho pôvodu neslúži a nebude nikdy slúžiť ničomu nízkemu, ničomu obmedzenému a ničomu čiastkovému, bude slúžiť jedine tomu, čo je nad ňou, čo je väčšie a obsiahlejšie a nesmiernej-

nech si o tom myslí kto chce, čo chce - keď sa rozpadajú rodiny, vraždia nenarodeniatka a keď sa znesväcujú veci sväté. A nemôže mlčať ani pri tom, keď sa porušuje hierarchia života tým, že sa začne veciam nižším pridávať váha a hodnota, ktorej sa uberá veciam vyšším a vznešenejším. Tým všetkým sa život stáva ochudobnený a rozvadený, nivočený a falšovaný, a keď sa už nedá nič robiť a všetka pomoc ľudská aj anjelská je márna, vrhá poézia svoj nezemský jas aj na tú porušenosť, akoby volala: pozrite, aká krásna i v tom blate, i v tej neresti, i v tom zúfalstve.

Aby sa mi rozumelo správne, musím zdôrazniť, že tým všetkým sa neprihováram za poéziu tendenčnú a že nezavrhum poéziu, ktorá by tieto mne vyhovujúce tendencie nemala. Lebo na také rozlišovanie poézie nie je vôbec dôvod a tam, kde sa začína ukazovať na to, čomu hovoríme tendencia, prestáva zároveň aj poézia. Poézia je len jedna, ako je len jedna krása a jedna pravda, ktoré k nám skrze poéziu prehovárajú. Tá krása i tá pravda môžu byť rôzne maskované, rôzne komolené, rôzne pokrivené, ako to vidíme sami v sebe aj okolo seba. Ale poézia prichádza a strháva masky, doplní všetko neúplné, narovnáva všetko poohýbané; a ak tak činí, vedzme, že je to pravá poézia, či už písaná v nerovnakých riadkoch alebo na plných stránkach. V tomto zmysle sa dá hovo-

Kresba: Alexander Iľečko

riť - a tiež sa tak aj vraví - o katolíckej poézii. Poézia, ktorá z drobnej spfšky, z útržkov a zlomkov do-
tvára a dobudováva celky, ktorá
odlesky tváre Božej, roztrásené ne-
pokojnou hladinou času, privádza
do jedného bodu, je katolícka v
pravom zmysle toho slova, je pre
všetkých, je všeobecná, je zhŕňa-
júca, lebo každý jej môže rozu-
mieť, nech by sa narodil v ktorom-
koľvek čase na ktoromkoľvek
mieste; nech hovorí ktoroukoľvek
rečou a klania sa ktorýmkoľvek
modlám. Je katolícka, aj keď sa v
nej priamo nehlásajú články kato-
lickeho učenia a nie je v nej nikde
zmienky o liturgii, a aj keď jej
tvorcovia zostávajú sami v tieni
osobných bludov alebo falošných
názorov širšie uznávaných.

Ale poézia, písaná ľuďmi a pre
ľudí, a to predovšetkým pre ľuďmi,
ktorí sú nám blízki miestom a časom
svojho narodenia, ktorí hovoria
s nami tým istým jazykom,
ktorí majú s nami spoločné zá-
ujmy a potreby, spoločné úzkosti a
nádeje, zafarbuje sa týmto spoloč-
ným prostredím a nadobúda ním
vôň domova a príchut' korenia; a
tým aj svoju cenu, ktorá spočíva v
jej jedinečnosti a nezameniteľ-
nosti. Práve preto, že je poézia ob-
rátená k večnosti, vášnivo miluje
tento okamih, jediný medzi všet-
kými. Práve o to viac, že sa na ňu
dívajú všetky hviezdy, vrúcne
lipne k tomuto kúsku zeme, k jeho
stromom a poliam, k blatu jeho
ciest, beznádeji jeho dedín, ná-
mestí a predmestských štvrtí. Len
teraz a nikdy inokedy, len teraz a
nikde inde - má napísané ako
heslo na svojom štíte a ja, rozhlia-
dajúc sa okolo seba a skrze svoju
reč v ustavičnom styku s minulos-
ťou svojho rodu a tiež s jeho bu-
dúcnosťou; cítim, ako nespočetne
veľa úst tvorí práve toto slovo,
ktoré hovorím; ako sa nespočetne
veľa rúk pohybuje v mojej ruke,
keď ju dvíham, aby som napísal
vetu alebo urobil kríž. Básnik nie
je básnikom vo chvíli, keď drží
pero v ruke, celý jeho minulý ži-
vot a každá, aj tá najprivátnejšia
chvíľa, aj ten najvšednejší rozho-
vor, aj tá najobyčajnejšia pre-
chádzka, mu na to boli prípravou.
Básnik to vie, a preto chciac -
nechtiac prijíma pre svoj život
akúsi rehoľu; ale nielen jeho život,
aj životy jeho predkov, ako išli za
sebou storočie za storočím, boli na
to prípravou. Gestá ich práce,
gestá ich modlitby a gestá ich
lásky, tie zostali a dedili sa; zatiaľ,
čo sa ich telá rozpadali na prach a
zabudnutie ako všetko, čo nebolo
v ich živote podstatné. To, ako
brali do rúk nástroje; ako kľačie-
vali v chrámoch; ako sa poberali v
procesiach na pútnické miesta ma-
riánske; ako sa skláňali nad kolís-
kou hladiac detské vlásy; ako sa
k sebe blížili muž a žena v nociach
svadobných; ako spínali křčovito
ruky k poslednému pohybu na
smrteľnej posteli; to všetko, toľ-
korakými životmi opakované a
toľkorakou smrťou prečistené,
oživa znova vo mne, a pretože mi
bolo dané slovo, oživa to predo-
všetkým v mojom slove. A ne-
môžu za to oni a nemôžem za to
ja, že v prísavite týchto dní vze-
rajú tieto ich odveké gestá mimo-
voľne ako gestá vernosti, ako vy-
znanie vernosti hoc i nezmyselnej,
vernosti až za smrť.

Preložila K. Dž.

si
moja externá
múza

pod sakom skrývaš
železné kridla
ktoré by som
neuniesla

som
tvoja externá
bláznivá viktorka
viem si odhryznúť
z piesne
máš rytmus
a ja slová
čo vsakujú tak pomaly

nalejem notám
radosť do hláv
pošlem ich za tebou
a cestou
z chrámového koncertu
ma držia za ruky
myšlienky na nôž

samota
kofeín

a jazz
celý večer sedím
sama za stolikom
pre štyroch

takmer zmierená
s osudom
vzrušenie
smiech
a pátos
mi driemu pri nohách

kapela hrá práve
skladbu body and soul

mám radosť
že som zalepila ústa
strachu z tmy

slávim tu
detské rozmary
pri horkastej káve
a celým telom
pritakávam piesni
o tých dvoch veciach
ktoré mi často
chýbajú

RUŽENA ŠÍPKOVÁ

Moja externá múza

ukradomky

hľadiš
na dievča
s downovým syndrómom

si znechutený
že niečo také vôbec
prikvitlo do všednosti

vždy si bol
ku mne dobrý
no zrazu myslím na dym
ktorý duší

prežívam otázky
a presolenú pravdu:
čo moje deti v bunkách?

dívajú sa do zrkadla
rátajú si chromozómy
ocko

**keby sme žili
v stredoveku**

ty by si bol zrejme
vzdelaným a ľudomilným
mníchom
s ambíciami stať sa
predstaveným kláštora

ja by som bola
od pätnástich rokov
vydatá
matka ôsmich detí
a piatich anjelov

hoci by času bolo
málo
občas by som
sledila okolo kláštora
či sa objavíš

a doma by som
pri čmaraní
tvojej podobizne
do modlitebnej knižky
veľmi túžila
vynájsť fotoaparát

mám
malý byt

z ktorého všetky žiale
vytekajú jednou výlevkou
v zneváženej vode
po umývaní rúk
drhnutí riadu
praní

výlevka toho musí
tak veľa prehltnúť

len raz sa upchala
namočila som do nej
pár čiernych názorov

**prišiel si
za mnou**

do chladnej izby
vymaľovanej nažltlo
a ružovo
kde som schovávala
hŕbu nahých bábik
pod vankúš
a viedla rozhovory
so svojimi prstami

na stenách
večerné slnko rozvinulo
dobiedzajúce pásiky
v telke spieval spevák
chrapľavým hlasom
čosi o kráse dozrievania

a ja som ľutovala
že som iba zlé dieťa
ako zvieracie mláďa
ktoré sa narodilo
s labkami zopätými
k modlitbe
no nedokáže
schovať pazúry

každého poškriabem
okrem teba
lebo si veľmi ďaleko
hoci pri mne sedíš

som
**domáca
úloha**

a prečiarknutia
bolia

boh ma neustále
káže prepracovať

tabuľa je nežné
slepé biele oko

v každom sne
čiernou kriedou
stokrát pišem

nebudem snívať
nebudem snívať
nebudem snívať

srdcová

chyba
moje srdce
je komicky krátkozraké
nevidí cez múry

nosí smolu
a okuliare

na život ziza
cez bezfarebné sklá
no čo to pomôže?

majú ružové
rámy

babie leto

mi nekreslí
studené tiene
sviečky
vence

rozhýbe mesto silou
zvyškami svetla
z prázdnin

mám detské chvenie
v kostiach
hravá samota vchádza

dávaš mi do daru
práve vylúpnutý gaštan
a v mojich očiach vidíš
lúče slnka
omotané pavučinami

Povedľa daru umeleckej - alebo ak by sme mohli špecifikovať - literárnej tvorby existuje aj iné, nemenej podstatné nanie: dar literatúre rozumiť. Interpretácia literatúry, akou nesporné je aj umelecký preklad, si vyžaduje rovnako vzácneho človeka. Možno preto je dobrých literárnych vedcov a prekladateľov tak málo.

Jedným z takýchto vzácných ľudí je aj doc. PhDr. Martin Kučera, CSc. (nar. 1958), český historik a kunsthistorik, ktorý sa slovenskej literatúre venuje po celý život. Učarovala mu ešte ako mladému chlapcovi a odvtedy o nej napísal mnoho článkov, pripravil niekoľko antológií, výborov z diel. Niektoré z jeho prác sa ešte nedočkali knižného vydania. Jeho pôsobenie je v českom literárnom svete nenahraditeľné - pripravil našu poéziu českému čitateľovi tak ako nikto doposiaľ. A mnohé mu dlhujeme.

Martin Kučera sa celé desaťročia venuje propagácii slovenskej poézie, mnohých autorov predstavil v úplne novom, objavnom svetle. V jeho prekladateľskom diele nájdeme aj poéziu dona Š. Sandtnera alebo skladbu J. Motulka Čas Herodes - túto varujúcu kompozíciu, preložil ešte v čase, keď na Slovensku existovala iba v samizdatovom vydaní.

Martin Kučera je príkladom pracovitosti, znalosti poézie a lásky k nej. Pre našu literatúru je šťastím, že si k nej za hranicami našiel cestu práve taký obetavý človek ako on. (M. Kučera je okrem literárnovedných prác autorom historických publikácií venujúcim sa obdobiu Rakúsko-Uhorska a kultúre 19. a 20. storočia.)

- Pán docent, ste rodák z Prahy, študovali ste históriu, filozofiu, dejiny umenia, literárnu vedu i teológiu... Ako je možné, že ste spomedzi toľkých zameraní našli zaľúbenie práve v slovenskej poézii?

MARTIN KUČERA: K začiatkom tej cesty by sa dalo ísť veľmi hlboko, možno až niekoľko generácií dozadu. Jedna z mojich príbuzných bola planeter P. O. Hviezdoslava z línie Medzihradských, ale to som sa dozvedel až omnoho neskôr. Na počiatku môjho stretnutia so slovenskou poéziou stála moja stará mama. Ako štrnásťročnému chlapcovi mi vložila do rúk staré Literárne noviny so slovami: „Toto si prečítaj.“ V čísle, ktoré mi podala, bola uverejnená časť Novomeského poémy

Vila Tereza. Nesmierne na mňa zapôsobil. V okamihu som vedel, že tam, v slovenskej poézii, som doma.

- Spomenuli ste svoju starú mamu... Aké bolo vaše detstvo?

MARTIN KUČERA: Narodil som sa na vtedajšej pražskej periférii - v Ko-

niečo prekladalo, tak väčšinou preto, že sa na to v nakladateľstvách určili plány a ľudia, ktorým pridelili texty.

Samozrejme, nechcem tým situáciu paušalizovať. Našli sa aj takí, ktorí slovenskú poéziu prekladali spontánne, z osobného zánietenia - ale bol to skôr okrajový jav. „Slovenská kni-

- Aké boli vaše prvé dotyky s literatúrou vôbec? Kto z českej literatúry mal na vás vplyv?

M. KUČERA: Asi ako každé české dieťa, aj ja som začínal ako štvorročný básňami Františka Hrubína. Naozajstnú dospelú poéziu som si zamiloval v puberte, zapôsobili na mňa F. Halas,

dat' poéziu z blízkeho a zrozumiteľného jazyka?

M. KUČERA: Poézia je veľmi subtilnou záležitosťou, používa presné pojmové uchopenie. Ak iba približne porozumiete tomu, čo mal básnik na mysli, unikne vám zmysel textu. Takáto situácia bola v Česku bežná - slovenskej poézii v origináli ľudia nerozumeli. Pamätám sa, akú obľubu mali nedeľné chvíľky poézie interpretované špičkovými slovenskými hercami. No diváci nezachytili podstatu predneseného diela.

Báseň je presná stavba a musí byť presne pochopená. Ak z nej vypustíte jedno - dve slová, nadobudne iný význam. Česi neboli zvyknutí čítať po slovensky ani prózu, o čo menej teda siahali po poézii. Najviac čítali odbornú literatúru, napríklad filozofickú, pretože v češtine bolo jej vydanie ideologicky viac obmedzené.

- A poézii sa ani nedá porozumieť bez poznania kontextu národnej kultúry a doby, žiadny autor predsa neexistuje sám vo vzduchoprázdne.

M. KUČERA: Samozrejme, čítanie literatúry nie je možné bez znalosti dejinných súvislostí. Aj preto som sa chcel venovať umeleckému prekladu. Prekladateľ má totiž úžasnú možnosť vnieť do textu interpretačné mosty, pomôcť čitateľovi, sprostredkovať mu významy... Ak slovenský autor napíše „tátoš“, musím si pri prekladaní pomôcť starými českými povestami a menom „Šemík“, aby som to nášmu čitateľovi lepšie priblížil.

František Hrubín prekladanie slovenskej poézie charakterizoval ako napoly doslovné prevádzanie slov a napoly parafrázu. A práve táto kombinácia mu dodáva nenahraditeľné čaro. Niekedy so žartom vravím, že preklad slovenskej poézie je ako krížovka, kde dosadzujete chýbajúce slová.

- Ako hodnotíte slovenskú literatúru vo svetovom kontexte?

M. KUČERA: Slovenskú literatúru - a to nielen poéziu a prózu, ale celú duchovnú kultúru vôbec, hodnotím ako ojedinelý fenomén. A neobjem sa priznať si to. Aký vývojový handicap mali pritom Slováci! Programovo a uvedomele začínajú tvoriť duchovnú kultúru až v štyridsiatych rokoch devätnásteho storočia, bez akýchkoľvek predpokladov a vyhládok do budúcnosti. Mohli nadviazať len na jediné - na bohatstvo národnej folklórnej slovesnosti, výtvarnosti a muzikality. To, ako Slováci dokázali v priebehu sto rokov tento handicap nielenže dohnať, ale dokonca predbehnúť všetky očakávania, je fascinujúci zázrak. Podarilo sa im vybudovať pevné základy národa, ktorý si už nezmazateľne zažiadal o slovo v rámci svetovej kultúry a to slovo je v nej prítomné a zvučné dodnes. V šesťdesiatych rokoch začínala byť dokonca slovenská románová epika ďalej, než česká. Veď to je niečo fenomenálne...

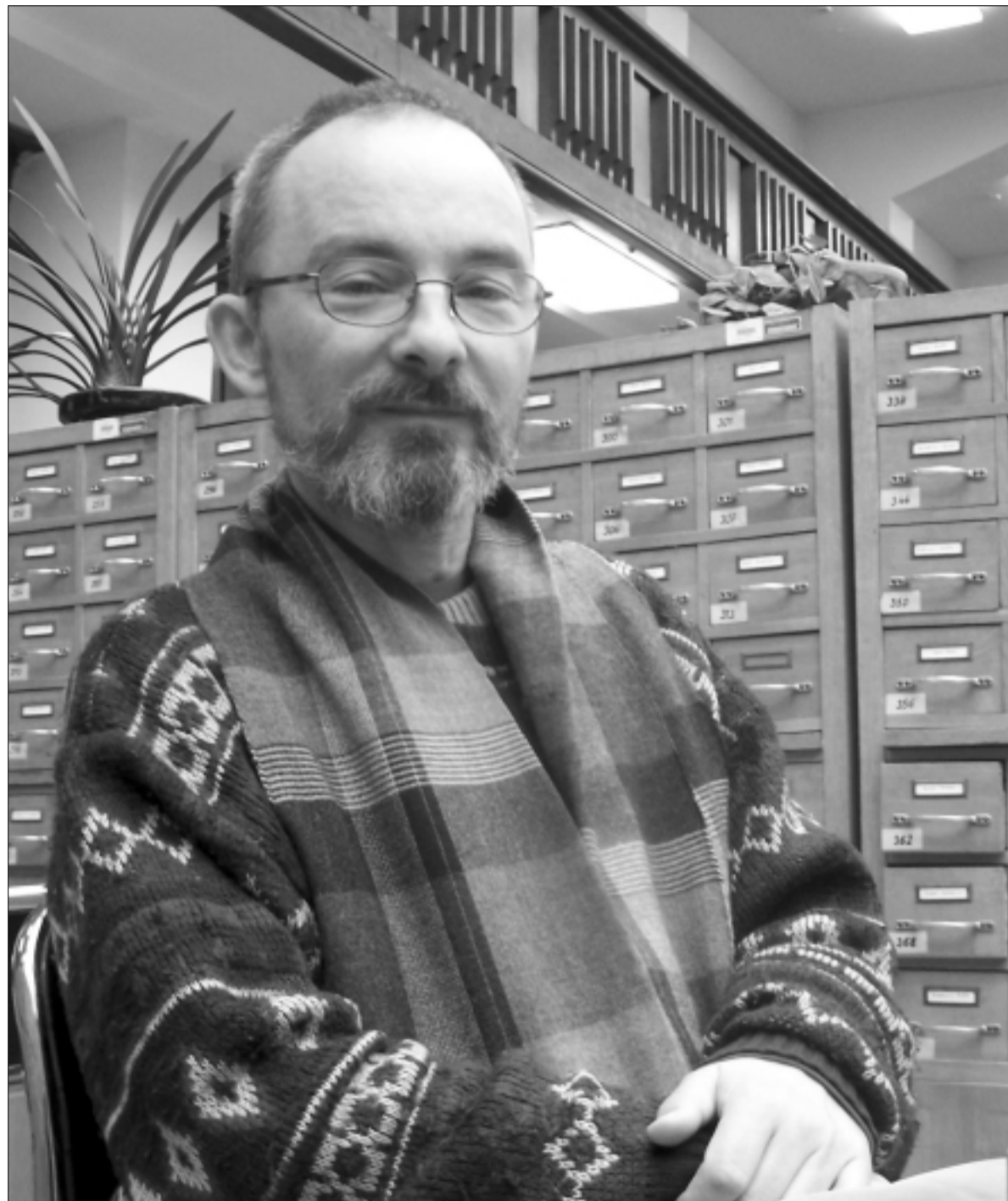
- Erupciu slovenského ducha vidno aj u našich vysťahovalcov, ktorí sa v priebehu niekoľkých rokov, dokonca ešte pred Prvou svetovou vojnou, dokázali nevidane sformovať a podávať sebavedomý kultúrny odkaz...

M. KUČERA: A aké slovo mala v Amerike slovenská inteligencia! To všetko je dôkazom obrovskej životaschopnosti slovenského národa, ktorý sa podľa mňa najvýraznejšie odráža v literatúre, vo výtvarnom umení a v divadle. To sú slovenské svetové hodnoty.

- V doslove k Vašej antológii Blýskání nad Tatrou spomínate, že ste si dopisovali s L. Novomeským (zomrel v roku 1976, pozn. red.). To znamená - ešte počas vašich gymnaziálnych štúdií.

Ak je porušený údel, narušené je všetko živé

Zhovárime sa s prekladateľom slovenskej poézie Martinom Kučerom

šifoch, kde sa proletárske domy prelínali s vilami na bývalých viničných stráňach, na ktoré nadväzovali polia, slatiny, skaly a prírodná rezervácia Skalka. Od svojich deviatich rokov chovám psy. Tam som sa naučil milovať prírodu, najmä vnímať zvieratá ako tvory v podstate rovnocenné ľuďom. Viem, znie to možno kacírsky, ale mám filozoficky zdôvodnenú tézu: všetko stvorené je si rovné. Človek nemá právo sa nad nič živé vyvyšovať, ani nad rastliny nie, podobne ako boháč nemá právo prisvojovať si viac z prepožičaného sveta, než chudobný.

- Kedy ste sa prvýkrát dostali k prekladaniu poézie?

M. KUČERA: Prvýkrát som sa k prekladaniu slovenskej poézie dostal ako dvadsaťdvaročný. Už vtedy sa mi zdalo, že v Česku je znalosť slovenskej poézie nedostatočná. Pokiaľ sa

hovorí o nakladateľstve Odeon, založená V. Reiso, mala v šesťdesiatych rokoch po dramaturgickej i prekladateľskej stránke vysokú úroveň. Vyšiel napríklad kvalitný preklad poézie J. Kráľa od V. Holana alebo výber z diela J. Kostru, ktorý starostlivo skoncipoval V. Závada. Celkovo však Česi slovenskú poéziu nepoznali, a tak som sa rozhodol, že ju budem prekladať systematicky. Začal som tým, čo mi bolo v tých časoch najbližšie: veršami I. Kraska, J. Kostru a V. Miháliku.

Vzťah k slovenskej kultúre ešte prehĺbili profesori slovakistiky Z. Urban, R. Patera a M. Tomčík. Preto dnes so smútkom sledujem, že slovakistika ako vedecký odbor v Česku prakticky zanikla. Doteraz ju síce otvárajú niektoré fakulty - ale čo sa to vlastne vyučuje? Prednášky navštevuje niekoľko študentov zo Slovenska, no českého poslucháča s vážnym záujmom o Slovensko tam takmer niet.

V. Holan i V. Nezval a J. Seifert. Milujem Máchu, Nerudu, Tomana, Dyka, Březinu, Horu, a to nehovorím o svetovej poézii, sú toho celé stohy!

- Zaiste ste sa tiež venovali vlastnej tvorbe...

M. KUČERA: Nepovažujem sa za básnika, hoci som napísal niekoľko stoviek básní. Poéziu si ctím a nechcem pôsobiť ako grafoman a ani necítim, že by som mal za každú cenu svoje výtvary publikovať. „Piš viac, než vydávaj,“ platí v literatúre stále. Poézia sa dotýka najhlbších vlákien ľudského bytia a tak ten, kto sa chce venovať jej prekladom, by ju mal poznať čo najbyťstnejšie. Nielen ako čitateľ, ale aj ako autor.

- Kultivovanému čitateľovi netreba obhajovať fenomén umeleckého prekladu. Nestretli ste sa však s hlasmi, ktoré vám vytýkali, že je márne prekla-

Výstavka kníh nominovaných na cenu *Kniha Kysúc*
Na snímke vedľa autor knihy *Kresbička drobná navždy visí v ráme*, ktorá získala cenu *Kniha Kysúc* - básnik Teodor Križka a výtvarníčka Zuzana Vaňousová, rod. Kronerová

Dňa 6. 5. 2011 došlo v Kysuckej knižnici v Čadci k vyhláseniu výsledkov čitateľskej súťaže KNIHA KYSÚC.
V silnej konkurencii nominovaných kníh v kategórii umelecká literatúra sa na prvom mieste umiestnila a titul **KNIHA KYSÚC** získala kniha básní pre deti a mládež **KRESBIČKA DROBNÁ NAVŹDY VISÍ V RÁME** od **TEODORA KRIŽKU** a výtvarníčky **ZUZANY VAŇOUSOVEJ** - sestry významného herca **Jozefa Kronera**, rodáčky z kysuckej obce **Staškov**.
Kniha je výsledkom medzigeneračnej spolupráce básnika a výtvarníčky, ktorá vo svojich malbách na skle, akvareloch a olejomalbách zachytáva zvyky a prírodu rodnej krajiny.
V kategórii vyhradenej pre odbornú literatúru sa na prvom mieste umiestnila kniha fotografií **JAROSLAVA VELIČKU** Kysuce.

KULTÚRA Č. 11/2011 VYJDE S DÁTUMOM 1. JÚN 2011

KULTÚRA DVOJTÝŽDENNÍK ZÁVISLÝ OD ETIKY

Kultúra je dvojtýždenník pre kultúru, literatúru a myslenie o spoločnosti. Ponúka tradíciu inteligentnej publicistiky, ktorá sa hlási k jedinej závislosti dôstojnej človeka - závislosti od etiky. Okolo tejto závislosti sa neschádzajú ľudia, ktorí predávajú svoj talent a vzdelanie, ale tí, ktorí „zadarmo dostali“, preto aj „zadarmo dávajú“.
Vytvárajú tak platformu na diskusiu o významných otázkach slovenskej spoločnosti, jej koreňoch, tradícii, ale aj jej súčasnom stave, s dôrazom na mravnosť jej intelektuálnych elít.
Duchovný rozmer života jednotlivca a národa tvorí chrbticu nášho záujmu v čase, keď sa za mimikrii globalizujúceho sa sveta neraz skrýva potláčanie národných kultúr.

Diabol, uchvátený vlastným triumfom, zmenil taktiku. Už nevraví ľuďom, aby sa celkom zaobišli bez kresťanstva, ale ich vyzýva, aby zmenili kresťanstvo. Už im nepredstavuje kresťanstvo ako hanebnú absurdnosť, ale predstavuje im ho ako znamení ľudskú náuku: nič nemá proti tomu, keď ho vyhlásia za najlepšiu vec, len ak je to ľudská vec; hotový je predniesť o Ježišovi Kristovi najskvelejšiu chváloreč, pravda, ak Ježiš Kristus nie je Boh. Zbavte ho božstva a diabol bude hotový blahoželat mu k najskvelejšiemu človečenstvu: vďaka urobí, čomu sa nemožno vyhnúť.

Nuž viete, že najlepší spôsob, ako dosiahnuť tento výsledok, je vytvoriť ľudské kresťanstvo? Oddeliť morálku od dogmy a povedať ľuďom: morálka evanjelia je vznešená. Áno, morálky sa pridriavajte! Ostatné všetky národy majú v podstate tú istú morálku; líšia sa len svojiskými dogmami. Morálka zblízuje ľudí; dogma ich rozdeľuje. Uznáme kresťanstvu celú jeho morálku; nechže nám aj ono urobí vo veci dogmy nejaké ústupky, a celkom sa dohodneme.

Keby diabol dosiahol toto, dosiahol by všetko. Ale bolo povedané: Non praevalent (Nezvíťazia; Matúš 16, 18). Pretože pravda

nie je našim vlastníctvom, nič z nej nemôžeme zľaviť.

Všetko úsilie diabla sa teraz pokúša obsiahnuť tento nemožný ústupok. Vyzýva katolicizmus, aby obetoval to, čo on nazýva svojiskými dogmami (bolo by vlastne treba povedať - všeobecné dogmy, pretože sú katolícke), aby ich obetoval v záujme pokoja.

Diabol rád vravieva, že dogma je prekážkou pokoja a že pokoj by ihneď nastal, keby sme chceli urobiť z kresťanstva štádium vývoja všeobecnej morálky. Podivná vec! Dejiny aj tu hovoria. Satan sa chytá do vlastných osídel. Protestantizmus už pred dvesto rokmi žiadal ústami jedného svojho kazateľa, ak sa nemýlim, Pierra Jurieua (1637-1713), aby sa z lásky k pokoji obetovali určité dogmy. Dnes nemienim zdôrazňovať, aká je to základná absurdnosť - obetovať dogmu, poprieť pravdu z vypočítavosti. Mohlo by sa povedať, pravda je predsa naša vec, máme právo darovať ju. Mohlo by sa povedať... všeličo! Keby som chcel vyrátať všetky absurdnosti, ktoré taká úslužnosť predpokladá, nedopracoval by som sa konca kraja a odbočil by som od svojho predmetu, ktorý je historický.

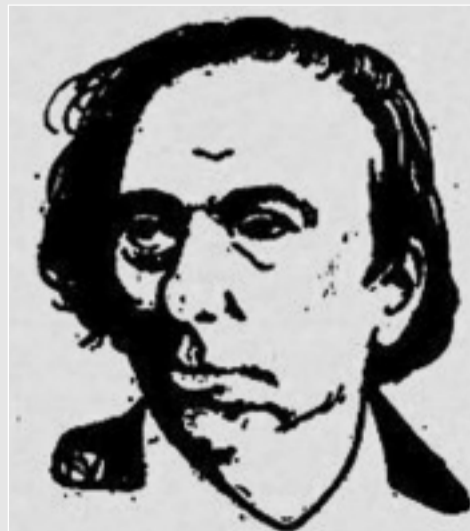
Pozerať preto len na fakty. Videli sme, ako viedol Satan svojich čitateľov v mene Rozumu pred oltár

bohyne Rozumu. Sledujme ho aj teraz, ako ich vedie v mene pokoja do vojny najzaťažejšej.

Katolicizmus a protestantizmus sa

ERNEST HELLO

Dogmy

uberali dvoma protichodnými cestami. Katolicizmus zostal nezlomný vo svojej nezmeniteľnej dogme. Protestantizmus si rozorval lono, rozorval sa: jednému daroval to, druhému iné; z lásky k pokoji, ako vravel Jurieu, rozkúskoval náuku.

Toto sú teda dve skúsenosti. A teraz treba vidieť výsledky.

Katolicizmus, ktorý zostal - podobne ako Boh - nezmeniteľný aj vo svojej jednote, našiel pokoj, pretože ho nechcel mať iný, ako chce Boh. Pretože protestantizmus odpadol od pravdy, odpadol aj od jednoty; pretože chcel pokoj aj za cenu zradu na pravde, nechápajúc ani metafyzický, ani morálny nezmysel takého postupu, našiel vojnu. Katolicizmus, pretože neobetoval ani jednu dogmu, zachránil, udržal, rozmmožil, rozšíril to vyvolené pokolenie, ktoré stupňuje mravnosť až na výšky svätosti, a protestantizmus, ktorý toľko hovorí o morálke, prišiel o svätých, pretože sa spreneveril dogme.

Vie to? Chápe to? Želie za tým, čo stratil? Nemyslím si. Lebo stratil ešte aj zmysel svätosti, ešte i spomienku na ňu.

Boli ste možno v pokušení povedať: „Protestantizmus sníma z človeka ľarchu niekoľkých dogiem, ktoré sú, ako sa vám zdá, pre morálku bezvýznamné, oslobodzuje ho od určitých vonkajších pravidiel, preto mu umožňuje sústrediť sa

všetky sily na životnú prax, na dobročinnosť, na pestovanie charity. Keď sa náboženstvo zjednoduší, človek sa celkom venuje morálke, lebo pochopí, že jedine ona je potrebná a nebude viac rozdelený medzi ňou a dogmou“.

Keď ste boli ako toľkí iní v pokušení vraviť takto, zatvorte dejiny veku a otvorte dejiny vekov. Kde sú tí svätí? Kde rastie tá víťazná armáda, armáda Božia? Medzi zbehmi od dogmy, či medzi jej obrancami? Vy, pokolenia pochádzajúce od Slova, ktoré sa stalo telom, vy fakte sveta, ktoré skrývate v sebe Boha, ó, vy nevysloviteľné kvety, kde je pôda, ktorá má tajomstvo vášho zrodenia? Aké rosy vás zavlajújú? Kde pučíte? Kde dužiete? Vy hviezdy noci, povedzte mi, v ktorom kraji vás pútnik nájde? Ktorá domovina je vaša vlast'ou?

Vašu vlast'ou je Cirkev a pútnik vás nachádza v krajinách, kde má Panna Mária oltáre.

Úryvok z knihy Ernesta Hella: *Veda, Verbum*, Košice 1946, preložil Valentin Kalinay Ernest Hello (1828-1885), francúzsky prozaik, kritik, filozof, apologet katolicizmu. Priateľ a predchodca Leona Bloya Publikované na stránke <http://dielnasj.blogspot.com>